

3. Ткаченко І. Потерпіла особа в проєкті нового Кримінального кодексу України. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності* : тези V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 25 лютого 2022 р.). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2022. С. 434–437.

4. Ткаченко І. М. Сучасні концепції потерпілого від кримінального правопорушення в теорії кримінального права. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2021. № 4 (18). С. 73–85. DOI: 10.34015/2523-4552.2021.4.06

5. Вознюк А. А., Кузьмічова-Кисленко Є. В. Проблеми встановлення потерпілого від порушення правил безпеки дорожнього руху чи експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 3(104). С. 210–218.

6. Бондаренко М. С. Кримінальна відповідальність за незаконні дії з отруйними чи сильнодіючими речовинами або отруйними чи сильнодіючими лікарськими засобами : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2021. 269 с.

7. Вознюк А. А. Теоретичні та практичні проблеми кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь у них як посягання на громадську безпеку : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2018. 652 с.

8. Кримінальне право. Загальна частина : підручник / за ред. А. С. Беніцького, В. С. Гуславського, О. О. Дудорова, Б. Г. Розовського. Київ : Істина, 2011. 1121 с.

9. Потерпілий від злочину (міждисциплінарне правове дослідження) / Колектив авторів. За заг. ред. Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова. Харків: Вид-во: Кроссруд, 2008. 364 с.

10. Фесенко Є. Цінності як об'єкт злочину. *Право України*. 1999. № 6. С. 75–78.

11. Музика А. А., Лащук Є. В. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: монографія. Київ: Паливода А. В., 2011. 192 с.

Усатий Григорій Олександрович,
доцент кафедри кримінально-правової
політики та кримінального права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, кандидат
юридичних наук, доцент

НЕДОПУСТИМІСТЬ ПОДВІЙНОГО ІНКРИМІНУВАННЯ ЯК ПРИНЦИП КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Норми, що містяться у КК України та у КУпАП, а також у ряді інших законодавчих актів, що передбачають відповідальність за вчинення адміністративного проступку (наприклад Закон України «Про запобігання корупції»), встановлюють відповідальність за посягання на суспільні відносини, що перебувають під охороною тієї чи іншої галузі права. Спільність спрямованості обумовлює спорідненість цих галузей права. Наявність такого

роду спорідненості і породжує різного роду непогодженості (непорозуміння), такого роду непорозуміння можуть мати різний характер, в залежності від характеру їх можна поділити: 1) непорозуміння, які виникають у наслідок колізії, яка утворилась між нормами кримінального та адміністративно-деліктного права; 2) непорозуміння, які виникають за умови наявності конкуренції між нормами кримінального та адміністративно-деліктного права; 3) непорозуміння, у наслідок наявності суміжних складів, які містяться у КК України та у КУпАП; 4) невідповідність санкцій, які містяться у суміжних складах злочинів та адміністративних проступків; 5) непорозуміння викликані проблемами непогодженості термінології між нормами КК та КУпАП.

В юридичній літературі відстоюється декілька точок зору щодо вирішення колізій між нормами кримінального та адміністративно-деліктного права. Одна група вчених вважає, що пріоритет застосування належить, нормам законодавства про кримінальну відповідальність, на тій підставі, що КК забезпечує охорону найбільш суттєво важливих суспільних відносин. Інша група юристів, до якої ми також відносимось, вважає, що в разі наявності колізії особа, що застосовує закон, не повинен керуватись нормами та положеннями, які містяться у статтях КК України, на підставі принципу, що всі сумніви та суперечності законодавства враховуються на користь винної особи, аналогічну позицію займає В.О. Навроцький, який зазначає що у чинному законодавстві непоодинокі випадки, коли за певні діяння відповідальність передбачена водночас і в КУпАП як за адміністративне правопорушення, і в КК України як за злочин [1, с. 538–542].

Враховуючи принцип гуманізації відповідальності та принцип, що усі спірні моменти трактуються на користь особи, дії якої кваліфікуються, застосовувати норми та положення, які посилюють юридичну відповідальність, на підставі застосування інститутів, що закріплені у КК України за нашим переконанням є недоцільним.

До того ж, варто згадати про доволі поширену кримінально правову природу адміністративної відповідальності, що притаманна національній правовій системі і яку визнають навіть європейські юристи (зокрема, див. Рішення Європейського суду з прав людини при розгляді справи «Гурепка проти України») [2].

Конституція України закріпила – загальноправовий принцип *nonbisinidem*, передбачивши у ч. 1 ст. 61, що ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення. «У теорії кримінального права це положення часто поширюють лише на випадки, коли громадянин держави вчинив злочин за кордоном, поніс там покарання і знову опинився в Україні. Його не можна знову притягати до відповідальності, хоча б і здавалося, що зазнане ним покарання надто м'яке і не відповідає вітчизняним законам. Такий підхід, вважаємо, надто звужує кримінально-правове значення цього конституційного положення, оскільки воно стосується також кваліфікації діяння. Його важливість визначає віднесення відповідних положень до принципів кримінально-правової кваліфікації.

Стосовно кваліфікації цей принцип означає:

1) посягання не може кваліфікуватися за статтею Особливої частини кримінального законодавства, якщо інша стаття з числа інкримінованих цій же особі повністю охоплює скоєне;

2) діяння, що отримало правову оцінку як адміністративний проступок, не може одночасно виступати як ознака злочину.

На вказаному принципі базується ряд правил кваліфікації злочинів.

Ще один аспект проблеми недопустимості подвійного інкримінування пов'язаний з врахуванням при кваліфікації діянь, які є частиною адміністративного проступку чи іншого правопорушення і вже отримали відповідну правову оцінку. З принципу недопустимості подвійного інкримінування випливає, коли певні діяння вже враховані як ознака іншого правопорушення, то вони одночасно не повинні враховуватися як ознака злочину. Адже їх правові наслідки погашені фактом накладення адміністративного стягнення. Подвійне врахування одних і тих же дій як складових і адміністративного проступку, за котрий вже накладено стягнення, і злочину означає: за одні й ті ж дії особа двічі несе юридичну відповідальність. Причому тут немає кумуляції правопорушень різних видів – коли однією дією вчиняється, наприклад, злочин і цивільний делікт, а є одне правопорушення, яке складається з декількох діянь.

Тому є підстави вважати, що при кримінально-правовій кваліфікації неприпустимо враховувати діяння, за які особа законно піддана іншим видам юридичної відповідальності. Адже це означає порушення загальноправового принципу про недопустимість подвійної відповідальності за одні і ті ж діяння та аналізованого принципу кримінально-правової кваліфікації.

У зв'язку з цим слід звернути увагу також на невдалість формулювання, яке міститься в ч. 1 ст. 61 Конституції України. Повинно йтися про те, що ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності не лише одного виду, а й різних видів за одне і те саме правопорушення»[3, с. 130-132].

Підсумовуючи зазначимо - діяння, що отримало правову оцінку як адміністративне чи інше правопорушення, не може одночасно бути ознакою злочину [4, с. 30]:

1. Кримінальна й адміністративна відповідальності не можуть бути застосовані до особи за одне й те ж правопорушення одночасно (аніпаралельно, аніпослідовно). Якщо адміністративний проступок є готуванням до злочину, він не повинен отримувати самостійну кваліфікацію, оскільки пізніша стадія злочину поглинає попередню, навіть якщо вона становить інше правопорушення. Якщо ж таке діяння припинене на стадії готування, то особа повинна нести лише адміністративну відповідальність за дії, які утворюють склад адміністративного правопорушення.

2. Одне й те ж діяння не може бути одночасно підставою для кримінальної та адміністративної відповідальності. Встановивши сферу дії, засоби та ознаки кримінальної й адміністративної відповідальності, адже науковцями доведено, що вони є одним видом юридичної відповідальності (ретроспективною, негативною відповідальністю), що виключає можливість їх одночасного застосування щодо особи.

3. Якщо дії особи припинені на стадії готування до злочину і утворюють адміністративний проступок, особа має нести лише адміністративну відповідальність, це відповідатиме принципу «non bis in idem» та недопустимості зміни становища особи у бік погіршення.

4. Дослідивши правові позиції ЄСПЛ під призмою розуміння цією міжнародною судовою установою принципу non bis in idem, варто акцентувати увагу на тому, що «у практиці ЄСПЛ дія правила «не двічі за одне» поширюється лише на кримінально-правову сферу, межі якої Суд розуміє значно ширше, ніж національні юрисдикції держав-членів Ради Європи, в тому числі й України. Беручи до уваги об'єкт посягання та суворість стягнення, ЄСПЛ відносить до кримінально-правових окремі види адміністративних правопорушень». «З окремих рішень випливає, що **відповідно до положень non bis in idem, діяння, яке отримало остаточну оцінку як адміністративне правопорушення не може визнаватись злочином чи його складовою й навпаки**»[5].

Список використаних джерел

1. Кузніченко С. О. Проблеми співвідношення норм адміністративно-деліктного та кримінального права. *Форум права*. 2010. № 4. С. 538–542 URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10kcotkr.pdf>.

2. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Гурепка проти України» URL: <http://www.khpg.org/index.php?id=1157025974>.

3. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: Навч. посібник. – Київ : Юрінком інтер, 2006. С. 130-132.

4. Кузнецов В.В., Савченко А.В. Теорія кваліфікації злочинів: Підручник/ за заг. ред. д.ю.н, проф. В.І. Шакуна. 5-те вид., перероб. К. : Алерта, 2013. С. 30. Див. також Гнатів І.М. Принцип «non bis in idem» у кримінальному праві України. – Автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2013. 19 с.

5. Хилюк С. Кримінально-правові аспекти правила non bis in idem у практиці Європейського суду з прав людини. *Вісник Львівського університету*. 2012. Вип. 55. С. 254–265. (Серія юридична).

Шармар Ольга Михайлівна,

доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДОЦІЛЬНІСТЬ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДЕЯКИХ ПОЛОЖЕНЬ СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

18 червня 2022 р., після повномасштабного вторгнення російської федерації та актуалізації питань євроінтеграції України президент України Володимир Зеленський зареєстрував законопроект про ратифікацію Стамбульської конвенції. 20 червня 2022 р. конвенцію ратифіковано (259 голосів проти 8). 21 червня 2022 р. президент України Володимир Зеленський підписав закон про ратифікацію Стамбульської конвенції. Із 01 листопада 2022 р. ця Конвенція набула чинності для України. Україна стала 36-ю країною, яка ратифікувала Стамбульську конвенцію. Метою Стамбульської Конвенції є запобігання насильству, в тому